

De school van de 21ste eeuw

De Vlaamse overheid plant een belangrijke inhaaloperatie om de achterstand op het vlak van schoolgebouwen op korte termijn weg te werken. Deze beslissing biedt een unieke gelegenheid om de 'school van de 21ste eeuw' een nieuwe betekenis te geven. Afgezien van het streven naar een sterke architecturale identiteit, moet het meestal ondergebruikte schoolgebouw verruimd worden tot een toegankelijke en brede wijkvoorziening. Door de introductie van een meer polyvalent ruimtelijk concept moet het dienstbaar worden voor de lokale gemeenschap. Met enige verbeelding vallen soepele vormen van controle immers te combineren met een nieuwe pedagogische aanpak.

De 'goede school' als architectuuropdracht

Schoolgebouwen in Vlaanderen zijn vaak niet meer wat ze geweest zijn. Vele complexen zijn sterk verouderd en niet meer aangepast aan de huidige tijdsgeest. De Vlaamse regering zag dit in en wil op relatief korte termijn tweehonderd projecten financieren en realiseren. De regering en haar bouwmeester Marcel Smets beseffen echter heel goed dat het bouwen van een gepaste school vandaag geen eenduidige opgave is. Voordat er ook maar één steen wordt gelegd, willen ze goed nadenken over deze 'school van de 21ste eeuw'. Hoe wordt het ontwerpen en bouwen van een school een echt modelproject? De reflectiekamer van de Vlaamse bouwmeester formuleerde een aantal bedenkingen over het beleid dat in de toekomst moet worden gevolgd. We zetten ze voor u op een rijtje.

De Zande, Beernem doc. Buro II

Een veranderend schoolconcept

"Door de eeuwen heen merken we een evolutie in de architecturale vorm van een school. Deze gedaanteveranderingen hangen steeds nauw samen met de veranderingen die zich in de maatschappij voltrekken", vertelt Vlaams bouwmeester Marcel Smets. "De school van de 19de eeuw was in de eerste plaats een disciplineringsmachine. Zowel geest als lichaam werden er gevormd, en de waarden en normen van de heersende maatschappij werden naar het kind overgedragen. In de 20ste eeuw en vooral tijdens de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog kwam daar verandering in."

"Het disciplineren van de leerlingen bleef belangrijk, maar de nadruk kwam in deze periode steeds meer te liggen in het methodisch over-

brengen van kennis. Verder zag je een democratisering van het onderwijs waarbij de school open stond voor ieder kind. Op architecturaal vlak had die ontwikkeling een grote impact. In elke school kwam er een refter met warme maaltijden, lag de nadruk op licht en lucht en moest alles in de school ordentelijk liggen en logisch gebouwd zijn. Er kwamen strenge normen en reglementen op het vlak van daglicht, de hoogte van de ramen, de gangen,... Op het einde van de 20ste eeuw ten slotte doet zich een nieuwe evolutie voor die vooral is ingegeven door het beperkte investeringsbudget waarover de scholen beschikken. Overal verschijnen 'barakken', 'paviljoenen' of 'containers'. Veelal zijn ze gebouwd als tijdelijke oplossing, maar bij sommige scholen staan ze er al enkele decennia."

(1)

1
2
3

- 1 De Zande, Beernem - doc. Buro II
- 2 Project Sint-Truiden - doc. VBM Architecten
- 3 Project Sint-Niklaas - doc. Jan Kempenaers

Het verlengde van de huiskamer

Frank Vandenbroucke, Vlaams minister van Onderwijs, en de rest van de Vlaamse Regering beseft dat deze situatie onhoudbaar is en dat er dringend moet worden geïnvesteerd in goede schoolgebouwen. De 'tijdelijke' barakken moeten vervangen worden door nieuwe, duurzame gebouwen. Tevens moeten de nieuwe scholen voldoen aan de verwachtingen van een sterk veranderde maatschappij.

"We gingen op zoek naar een nieuwe schoolvorm die een antwoord biedt op verschillende maatschappelijke evoluties. Uiteindelijk kwamen we tot twee basisprincipes. Enerzijds moet de school het verlengde zijn van de huiskamer. Vooral in de nieuwe gezinsvormen (eenoudergezinnen, herenigde gezinnen, gezinnen waarbij de twee ouders werken en zelfs gezinnen die niet meer in hetzelfde dorp wonen als hun familie), hebben kinderen een grote behoefte aan stabiliteit, geborgenheid en een afbakening van hun ideale leefwereld. De school keert in dit uitgangspunt gedeeltelijk terug naar het preïndustriële tijdperk waarin er niet alleen encyclopedische kennis werd doorgegeven, maar waar leraren fungeerden als leermeesters waar de kinderen naar opkeken en bij wie ze met hun problemen terecht konden. Een school is in dit opzicht niet louter een kennis- en vormingsmachine maar een geborgen plaats waar de kinderen in alle rust vertoeven. De architectuur van de school speelt hierin een belangrijke rol. De nadruk moet er liggen op een charmante invulling van de functies. Verder moet er heel veel zon en groen aanwezig zijn en moeten de ruimtes op elkaar betrokken worden zodat de school een gezellige en veilige minigemeenschap vormt."

Onderdeel van de gemeenschap

"Hiertegenover staat dat de school ook een belangrijker onderdeel moet worden van de gemeenschap. In onze gesecculariseerde maatschappij boette de kerk aan belang in. Andere geloofplaatsen zoals de moskee en de synagoge zijn weliswaar voor bepaalde bevolkingsgroepen nog altijd heel belangrijk, maar op dit moment is er niet echt een plaats die fungeert als ontmoetingsplaats voor een hele wijk. De school is als geen ander in staat om deze functie over te nemen. Wie zijn kinderen ophaalt, ontmoet er burens, vrienden,... De contacten die je zo aan de schoolport legt, zijn zeer belangrijk want zij gaan de verdere verzorging van onze maatschappij tegen."

"Een andere evolutie die hierbij aansluit is het verschil tussen kernstad en uitbreidingsgebied in onze grootsteden. In tegenstelling tot de welstellende randgemeente zien we in de binnenstad een groepering van kansarme wijken, het ontstaan van zogenaamde 'concentratiescholen' en een opdeling van 'kwaliteitscholen' en 'slechte scholen'. Deze opsplitsing is voor ons onaanvaardbaar en via een goed architecturaal concept willen we bijdragen aanreiken voor een gepast antwoord voor deze problematiek. De school vormt inderdaad een gedroomd middel om de wijk op te waarderen."

- 1 Project Sint-Niklaas - doc. Jan Kempenaers
- 2 Project Koekelare - doc. Jan Kempenaers

"We zijn ons bewust van de contradictie in deze beide uitgangspunten. Enerzijds pleiten we voor een omsluiting en anderzijds wensen we een grote openheid. Het bouwen van de school van morgen wordt dan ook een moeilijke opgave waarbij men rekening moet houden met vele facetten. We kijken in de eerste plaats naar de architecten om deze nieuwe schoolvormen op een intelligente manier te ontginnen. We mogen hierbij niet in de val trappen om een eenvormig model slaafs te volgen, maar we moeten proberen om in functie van elke afzonderlijke schoolsituatie te streven naar het beste project met de juiste visie." De school mag zich dus niet verstoppen, maar moet herkenbaar zijn, een landmark, een baken, een oriëntatiepunt vormen. Tezelfdertijd moet ze instaan voor geborgenheid en huiselijkheid. Dit doseren van openheid en beslotenheid, sedelijkenheid en huiselijkheid, community en privacy is dus een van de belangrijkste uitdagingen voor de 'goede school'. De juiste grondslagen en basiselementen van de architectuur worden door de Vlaamse bouwheer samengevat in de volgende begrippen: eenvoud en herkenbaarheid, het juiste geluid, het goede licht en een comfortabel binnenklimaat, gebruiksvriendelijkheid, een bijzondere plaats in de gemeenschap of de wijk, een dosering van openheid en geborgenheid, stedelijkheid en huiselijkheid en duurzaamheid.

Duurzaamheid

"Alle partijen zijn het erover eens dat de school van de toekomst duurzaam moet zijn. Maar duurzaamheid, zoals wij het verstaan, is geen eenduidig begrip. Het reikt verder dan milieuzorg en verantwoord energieverbruik en is niet te vatten in enkele heldere richtcijfers en universele standaarden. Het omvat zowel ecologische, economische, sociale, ruimtelijke als architectonische registers. Wat ecologische duurzaamheid betreft, daarover bestaat een vrij grote eensgezindheid. Het omvat het zuinige gebruik van de beschikbare ruimte, het opnieuw gebruiken of recyclen van gebouwen en materialen en vooral het aanspreken van alle beschikbare kennis en ervaring rond alternatieve energievoorziening. Dankzij dit laatste kan minimaal en niet vervuilend energieverbruik verzoend worden met gebruikscom-

fort. Ruimtelijke of architecturale duurzaamheid roept heel wat meer vragen op. De levensduur van een gebouw slaat niet alleen op de capaciteit van een gebouw om de tijd te trotseren, maar ook op de mogelijkheid om veranderingen in de maatschappij op te vangen. De flexibiliteit van een gebouw hangt zo af van de architecturale kwaliteit en de generositeit van het oorspronkelijke ontwerp."

Multifunctionaliteit

"Ook multifunctionaliteit geldt als een belangrijk aspect voor duurzame architectuur. Schoolgebouwen worden op dit moment nog altijd inefficiënt gebruikt. Tijdens de weekends, in de vakantie en na de schooluren staat het gebouw leeg. Waarom zouden we de lokalen niet gebruiken voor andere functies die in het verlengde liggen van andere wijkinitiatieven? Zo kunnen sporthallen, refecties, leslokalen perfect worden gebruikt door jeugdverenigingen, sportclubs, voor inburgeringsprogramma's, ... Scholen kunnen zo zelfs in een globaal masterplan worden ingebed en uitgroeien tot een centrum van maatschappelijke vorming en dienstbetoon. Een gebouw dat meerdere bestemmingen en gebruiksmogelijkheden heeft, gebruikt minder middelen en ruimte dan een reeks gebouwen met slechts één enkele functie. Het meervoudige gebouw spreekt bovendien meer gebruikers aan, laat rendabele exploitatie toe en vermijdt leegstand. Toch moet deze multifunctionaliteit goed worden bewaakt. Een school blijft immers in de eerste plaats een school. Het is geen sport- of gemeenschapscentrum, geen verdieping van een appartementsgebouw of van een shoppingcenter. Andere functies verbinden met de school kan op het vlak van ruimtegebruik, uitrusting en beheer voordelen bieden, maar het mag de herkenbaarheid van de school niet verstoren. Men moet bij het toekennen van nieuwe functies dan ook in de eerste plaats vertrekken van de behoefte van de school en pas in de tweede plaats inspelen op andere mogelijkheden."

Meervoudig gebruik en zingeving

"Binnen de schoolfunctie moet de structuur en de organisatie van de ruimtes grondig worden onderzocht. Een goed schoolconcept moet

klaslokalen van verschillende groottes voorzien. Die mogen nooit als cocon worden opgevat, maar ze moeten zich openstellen naar de rest van de omgeving. Ook dienst ruimtes zoals de gang, de speelplaats of de refter moeten spaarzaam, intelligent en multifunctioneel worden geconcipeerd. Zo kan een verbrede gang, middels creatie van verblijfsplekken en doorzichten, perfect dienst doen als bibliotheek of computerlokaal."

"Deze behoefte aan een verruiming van de vraagstelling, komt overigens niet alleen tot uiting in de architectuur van de gebouwen. Ook de interieurinrichting moet grondig worden geanalyseerd. Nog maar al te vaak zien we in vooruitstrevende nieuwe projecten dezelfde oude meubels terugkeren. Ook hier is een belangrijke taak weggelegd voor architecten en designers."

Renovatieprojecten

"Bij duurzame architectuur leggen we een sterke nadruk op het renoveren van bestaande gebouwen. Herbruiken, verbouwen en aanbouwen zijn elementaire daden van 'Wiedergutmachung' van een slordig geurbaniseerde ruimte en leegstand. Verder zijn ze ook vormen van recyclage en vindingrijkheid die veel dichterbij staan bij een rijke traditie van 'bricolage architectuur' en bij een volks- en bestuursaard die de basis vormt van het architecturale landschap in Vlaanderen. Jonge kinderen identificeren zich bovendien gemakkelijk met bricolage. Ze herkennen er huiselijkheid en geborgenheid in. Het architecturale concept moet hierbij nagaan wat er bruikbaar is en identificeren wat beter verdwijnt."

Kortom, concepten als flexibiliteit, multifunctionaliteit, aanpasbaarheid, recyclage en herbruik vereisen kritisch onderzoek en experiment. Ze zijn dikwijls contradictorisch. Duurzaamheid is dan ook geen dogma, maar een evenwichtsoefening. In situ de mogelijkheden en beperkingen leren kennen en tegenstellingen omzetten in een dynamische spanning, dat is net de kracht van het ontwerpend onderzoek.

Open oproep

"Om deze evenwichtsoefening tot een goed einde te brengen, ontwikkelde bOb Van Reeth, de vorige Vlaamse bouwmeester, de selectieprocedure van de 'Open Oproep'. Bij die oproep kunnen alle architecten en studie bureaus die menen de opdracht aan te kunnen inschrijven. Uit deze groep kiezen wij met ons Team 10 kandidaten. Samen met de opdrachtgever wordt die groep herleid tot 5. Deze vijf studie bureaus krijgen een (bescheiden) vergoeding om een conceptvisie uit te werken en aan de bouwheer voor te stellen. Uit de grondige bespreking van deze visies, kiest de bouwheer het winnende ontwerp. Op die manier krijgen we voor iedere school een kwalitatief hoogstaand ontwerp met een uitgewerkte visie waar de opdrachtgevers affiniteit mee hebben."

"We gaan echter nog verder. Via 'Studio Open School' willen we met verschillende architectenscholen nadenken over de school van morgen. Het is een programma over de scholen heen waar studenten projecten opvolgen en concrete voorstellen lanceren over hoe de school er in de toekomst kan uitzien. Verder wil ik ook kunstenaars in ons project betrekken. Als geen ander zijn zij immers in staat om de diepgewortelde opvattingen in onze samenleving bloot te leggen. Hiernaast droom ik ook van het uitgeven van een boek waar de geschiedenis van de school en het toekomstbeeld waar wij naar streven wordt uitgelegd. Ook een audiovisueel project behoort misschien tot de mogelijkheden."

"Het komt echter allemaal hierop neer; zolang we niet weten hoe we een school moeten bouwen die een passend antwoord biedt op al onze vragen, heeft het geen zin om te beginnen bouwen. Toch zullen we er alles aan doen om voor ieder individueel project in een korte tijdspanne een ontwerp op te stellen dat maximaal aan alle gestelde verwachtingen voldoet."

De school van de 21ste eeuw

De Vlaamse overheid plant een belangrijke inhaaloperatie om de achterstand op het vlak van schoolgebouwen op korte termijn weg te werken. Deze beslissing biedt een unieke gelegenheid om de 'school van de 21ste eeuw' een nieuwe betekenis te geven. Afgezien van het streven naar een sterke architecturale identiteit, moet het meestal ondergebruikte schoolgebouw verruimd worden tot een toegankelijke en brede wijkvoorziening. Door de introductie van een meer polyvalent ruimtelijk concept moet het dienstbaar worden voor de lokale gemeenschap. Met enige verbeelding vallen soepele vormen van controle immers te combineren met een nieuwe pedagogische aanpak.

Scholen in de stellingen: enkele case studies

In het kader van een studiedag rond schoolbouw, die op 20 november 2006 plaatsvond in het ICC Gent, selecteerde de Vlaamse Bouwmeester enkele recente projecten die kunnen gelden als echte 'schoolvoorbeelden'. Hieronder vallen zowel nieuwbouw- als renovatieprojecten in binnen- en buitenland die aandacht hebben voor rationeel energieverbruik, architectuurkwaliteit en de rol van de school in haar omgeving. Wij selecteerden voor u enkele opvallende renovatie- en uitbreidingsprojecten.

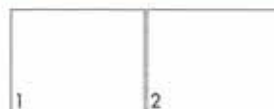
19de-eeuws schoolgebouw

Een eerste voorbeeld brengt ons naar de gemeente Sint-Joostten-Node. Hier verzorgden Kathleen Mertens en BAS de renovatie en uitbreiding van het 19de-eeuwse schoolgebouw in de Grensstraat. Het gaat om een typische school met een centrale préau: een overdekte koer tussen twee parallelle klassenvleugels.

De opdracht om dit gebouw uit te breiden, leidde tot een bijkomende verdieping. Op het dak kwam er een volwaardige bouwlaag met zeven klassen bij. Om extra open ruimte te creëren, werden deze klassen geschrinkt geschikt. Zo ontstonden vier dakterrassen die elk het formaat hebben van een klaslokaal. Deze kunnen voortaan als speelplaats of als openluchtklas worden gebruikt. De binnengang meandert rond de twee centrale klassen en nodigt uit tot contact tussen de klassen. Deze gang is ook voldoende ruim om groepswork en klasoverschrijdend werk mogelijk te maken.

Drie trappen stellen de klassen van de dakverdieping in verbinding met het oorspronkelijk gebouw. De hoofdtrap is een uitbreiding van de bestaande trap naar de gaanderij van de préau. De tweede trap bevindt zich centraal in de mediaruimte, die zich uitstrekt over twee verdiepingen. Deze trap draait rond een hoge boekenkast naar boven. De derde trap is een buitentrap die tegelijk dient als brandveilige vluchtweg. De buitentrap en de bijhorende lift maken de hele

- 1 Oude school wordt plots annex in plaats van hoofdvolume - project De Pine (doc. Jan Kempeneers)
- 2 Centraal in de herindelung is een nieuwe gevel - project De Pinte (doc. Jan Kempeneers)

dakverdieping apart toegankelijk via de tuin en de dienstingang van de oude directeurswoning in de Gillonstraat. Op die manier is deze hele bovenverdieping, die een wat aparte sfeer heeft, gemakkelijk afzonderlijk bruikbaar voor gebruik door de buurt na de schooluren.

De nieuwe bovenbouw blokkeert de lichttoetreding in de préau maar de ontwerpers vonden hierop een oplossing. In de zijgevel kwamen nieuwe verticale raamopeningen die licht en zicht geven naar de tuin van de voormalige directeurswoning.

Meervoudig ruimtegebruik

Een mooi voorbeeld van optimalisatie en meervoudig ruimtegebruik vinden we in Outgaarden. VBM Architecten vormden hier de oude dorpschool in de Brugstraat om tot kleuterschool. De opdracht omvatte de herbesteding van het bestaande gebouw, een nieuwe aanleg voor de speelplaats en de bouw van een polyvalente ruimte.

Deze laatste springt ongetwijfeld het meeste in het oog. De polyvalente ruimte dient soms als klaslokaal, doet dienst als refter en kan ook gebruikt worden bij voor- en naschoolse opvang. Dit volume werd niet aan de straatzijde geplaatst maar achteraan op de speelplaats, waardoor de oorspronkelijke schoolmuur aan de straatzijde behouden bleef. Het hellend dak van de polyvalente zaal is met gras bedekt en zoekt de begane grond, waar het in de achtergelegen

- 1 Luifel vormt overgangszone tussen buiten en binnen - project Oostakker (doc. Jan Kempenaers)
- 2 Nieuwe vleugel (links) staat dwars op de zijstraat - project Oostakker (doc. Jan Kempenaers)

grasstrook overloopt. In deze groene helling werden een glijbaan, trap en klimkoord verwerkt, waardoor de zone achter de polyvalente zaal omgetoverd wordt tot een avontuurlijke speelweide. Zo kon het stukje groene speelplaats ook behouden blijven. Het gebouw neemt de ruimte in maar door het beloopbaar maken van een deel van het dak wordt weer een speelplaats teruggewonnen. Het groendak is goed tegen oververhitting in de zomer en isoleert in de winter. Het functioneert ook als waterbuffer bij hevige regenval. Bovendien beschermt een groendak de dakhuid tegen UV-stralen waardoor ze een langere levensduur heeft.

De geprefabriceerde spanten kragen uit en zorgen voor een luifel waardoor een gedeelte van de speelplaats overdekt wordt. De gevel naar de speelplaats bestaat uit garagepoorten waardoor de polyvalente zaal in de zomer volledig kan opengezet worden naar de speelplaats. Alle andere gevelvlakken zijn uitgewerkt in mat polycarbonaat om extra licht binnen te krijgen. Uiteindelijk wordt de zaal ook gebruikt als gymzaal en bewegingsruimte of hebben er sommige groepslessen er plaats. Uiteindelijk heeft de bouwheer bij dit project veel meer gekregen dan gevraagd.

Vertaling pedagogische visie

Architecten Gust Wouters en Daniela Verwilt werkten onlangs aan de uitbreiding van de Katholieke Hogeschool Kempen (KHK) aan de Lepelstraat in Vorselaar. Zij realiseerden een nieuw volume binnenin het bouwblok, terwijl vormgever Maxime Szyf de inrichting verzorgde. Hij creëerde een kleurrijk concept dat de pedagogische visie van de school moet vertalen.

Dit idee ontstond om leraren in spe uit te nodigen tot een open en onbevangen blik op de diversiteit van de wereld. De 'Globe' als logo aan de ingang kondigt dit aan en verder introduceert de inrichting ook wereldlijkheid en stedelijkheid in de school, onder meer door de kleurige signalisatie en een metroachtig plan van het gebouw. De stadsimpressie wordt verder versterkt door de affiches in de polyvalente ruimte en een bedrukte wand in de cafetaria. Kleur en stad zijn ook het thema van de benamingen (Violeta, Redwood, Blue Mountain, Geel, Orange en Greenwich) voor de kleine leslokalen. De inkomhal werd ingericht tot een plek die uitnodigt tot communi-

catie. Hier vind je zitelementen terug maar ook een affichezuil, een schoolbordwand voor aankondigingen en afspraakjes. Verder is ook sprake van stemmige verlichting met wisselende kleuren. In de bibliotheek zijn dan weer alle soorten werkplekken voor individueel werken of voor groepswork ingericht.

Het meubilair is speciaal ontworpen maar ook prijsbewust en bovendien erg gebruiksvriendelijk. De stoelen zijn stapelbaar en gemakkelijk op de tafels te hangen voor het onderhoud van de vloer. Het is een duurzaam concept om een gebouw en zijn inrichting van elkaar te scheiden. Het gebouw heeft immers een veel langere levensduur heeft en het casco moet dus een grotere tijdeloosheid bezitten. De meubilering, de signalisatie en de inrichting gaan minder lang mee en moeten gemakkelijker aangepast kunnen worden. Duurzaam bouwen is ook vooraf rekening houden met veranderlijkheid.

Verdichting en optimalisatie

Ook de basisschool aan het Polderbos in gemeente De Pinte wil zijn architectuur inzetten voor het pedagogisch project. Architettura kreeg hierbij de opdracht om te zorgen voor een verdichting en optimalisatie van het ruimtegebruik. Het resultaat is een compleet nieuwe school met een oude school die plots annex wordt in plaats van hoofdvolume. De bestaande figuur wordt met andere woorden binnenstebuiten gekeerd door de reorganisatie van de site. Centraal in deze herindeling is de nieuwe gevel die als scherm tegen het bestaande gebouw werd geplaatst. Die geeft een nieuwe gevel aan de school en verdeelt ook de open ruimte in twee. Zo ontstaat een open speelplaats in U-vorm met uitzicht over een parkje en een voorplein langs de straat. Een sculpturale luifel markeert dit plein als de ingang van de school.

De school is verder toegankelijk langs verschillende bestaande en nieuwe toegangen. Door de configuratie van de oude en nieuwe gebouwen ontstaan er zones zonder visuele of fysieke grenzen te stellen.

Door het hellend dak van de nieuwbouwvleugel ontstaat in de klas op de verdieping een duplex als surplusruimte. In de zomer, met open ramen, wordt het vluchtterras een openluchtklas. In de klassen is telkens een trap naar een duplex voorzien, waardoor het klassieke

1	2
3	4
5	6

- 1 Verdichting/optimalisatie van ruimtegebruik in stedelijke context - project Oostende (doc. Jan Kempenaers, Anne Malliet)
- 2 Tweede buitentrap leidt naar platte dak van polyvalente zaal - project Oostende (doc. Jan Kempenaers, Anne Malliet)
- 3 De hoofdtrap is een uitbreiding van de bestaande trap - project Sint-Joostten-Node (doc. Jan Kempenaers, Anne Malliet)
- 4 Renovatie en uitbreiding van 19de-eeuwse schoolgebouw - project Sint-Joostten-Node (doc. Jan Kempenaers, Anne Malliet)
- 5 Kleurrijk concept moet pedagogische visie van de school vertalen - project Vorselaar (doc. Maximal Design, Anne Malliet)
- 6 Verwijzing naar stedelijkheid - project Vorselaar (doc. Maximal Design, Anne Malliet)

circulatiepatroon van gangen met klassen verrijkt wordt. De trappen en de speelplaats zijn ook langs het terras bereikbaar.

Het administratief gedeelte verhuisde naar de voorkant en het centrum van de school. Via een gang, die de andere circulatiestromen kortsluit, ontstaat er contact met de hele school. Na de verbouwing heeft de school vier grote zalen die in principe elk een andere functie hebben maar net zo goed onderling inwisselbaar zijn. De refter is het hart van de school en zit rechtstreeks

op de toegang waar verschillende circulatiestromen verknopen. Binnen de grenzen van de financiële en fysieke normen wordt een maximale transformatie van het bestaande beoogd. Het programma wordt opgesplitst door middel van verschillende ingrepen over de volledige site. Het project is een mix van nieuwbouw, renovatie van het bestaande, vernieuwing van het sanitair en plaatsing van een regenput die werd gekoppeld aan de omgevingsaanleg. De minimale afwerking maakt het mogelijk om een maximalisatie van de bebouwde oppervlakte te bekomen.

- 1 Meervoudig ruimtegebruik - project Outgaarden (doc. VBM Architecten, Sofie Bullyncq)
- 2 Geprefabriceerde spanen kragen uit en zorgen voor een luifel - project Outgaarden (doc. VBM Architecten, Sofie Bullyncq)

Bovendien vormen de structurele elementen van de nieuwbouw ook de afwerking.

Rationalisatie en herstructurering

In Oostakker nam architect Wim Cuyvers de basisschool in de Gentstraat onder handen. De opdracht vermeldde een rationalisatie en herstructurering van het schoolcomplex, dat dateert uit het begin van de vorige eeuw. Aan de voorkant, langs de hoofdstraat staan de directeurswoning, die herbestemd wordt tot kinderdagverblijf, en een langgerekt gebouw waar nu een polyvalente zaal is ingericht. Achteraan op het perceel ligt nog een monumentaal schoolgebouw met een centrale trapkoker en vier klassen. Doorheen de jaren werden er verschillende lage gebouwvleugels toegevoegd, tot de volledige site was dichtgebouwd. In het nieuwe project maakte men eerst een deel van de terreinen vrij om de oorspronkelijke structuur van de school opnieuw zichtbaar te maken. Vervolgens werd een nieuwe vleugel ingeplant dwars op de zijstraat. Dit bouwvolume neemt de strakke gevelverhoudingen van het bestaande schoolgebouw over maar heeft een karakteristieke gevel met een geprofileerde textuur van rode en blauwe baksteen dat het geheel opnieuw verzacht. De maat en de hoogte van de klaslokalen werden gewoon overgenomen van het 19de-eeuwse schoolgebouw. De hoge plafonds en de hoge ramen laten het daglicht diep in de lokalen binnendringen. Grote houten ramen maken de klaslokalen transparant en zorgen voor een grote openheid tussen de klaslokalen en de gang. Dit zorgt voor een interessant contrast met de robuuste gebouwschil. De nieuwe vleugel wordt ten opzichte van de vroegere gang gespiegeld. De tuin die voorheen slechts een smalle lichtspleet was, wordt hierdoor groter en tussen de bestaande vleugel aan de straat en de nieuwe vleugel wordt de speelplaats gesitueerd. Tegelijkertijd wordt door deze interventie een afgesloten groene zone voor de kinderen gecreëerd, waarop een aantal speeltuigen staan. Vanuit de klassen is er zicht op de deze tuin. Via de grote ramen naast de klasdeuren kan men doorheen de gang naar buiten kijken. Twee duidelijk afgescheiden gebieden, de groene tuin en de verharde speelplaats, worden op deze manier doorheen de ruimte van de klas visueel met elkaar verbonden. Het meest markante element op het schoolterrein is een gigantische luifel waarop de naam 'school' is geplaatst. Deze staat tussen de speelplaats en de straat opgesteld en vormt een soort overgangszone tussen buiten en binnen de school. Het afsluitingshek loopt in het midden van de luifel. Zo ontstaat een beschermt gebied dat enerzijds aan de straat en de wachtende ouders toebehoort, maar

evengoed als overdekte speelplaats dient voor de kinderen. Op die manier worden de verschillende karakteristieke elementen waaruit een school bestaat - de gang en de klas, het buiten en het binnen, de straat en de speelplaats - uit elkaar gehaald en opnieuw bij elkaar gevoegd tot een nieuwe project. De ingrepen herscheppen de orde op het schoolterrein en verduidelijken bovendien zowel het ruimtelijk als het sociaal functioneren van de school.

Stedelijke context

ARJM en Kathy Vanhulle zorgden voor een verdichting/optimalisatie van ruimtegebruik in een stedelijke context, meer bepaald bij de middenschool van het Atheneum van Oostende in de Spilliaertstraat. De opdracht omvatte een nieuwbouw op een bouwplaats van beperkte breedte langs de straatrand van het bouwblok van het Atheneum. Enkele oude delen van het atheneumgebouw en de oude directeurswoning werden voor de middenschool heringericht en via deze gebouwen staat de nieuwbouw in verbinding met het monumentale atheneumgebouw. Het ontwerp vult de opening langs de straatrand van het bouwblok met een compact gebouw dat vier bouwlagen hoog is en waarin op elk van de drie bovenverdiepingen telkens twee klaslokalen ruggelings tegen elkaar liggen. Op de begane grond ligt de fietsenberging vooraan naast de inkom. Vanaf de inkom daalt de gang af naar de polyvalente ruimte, op half verdiept kelderniveau.

Deze oplossing is waardeval, omdat door de randbebouwing de open ruimte binnen in het bouwblok maximaal behouden blijft. De hoeveelheid speelplaats voor een school in een stedelijke context is vaak sterk gereduceerd. In dit ontwerp werd gezocht hoe ook de platte daken toegankelijk gemaakt konden worden als speelplaats voor de leerlingen. De koer achteraan wordt via een ijzeren buitentrap verbonden met een plat dak ter hoogte van de refter op de eerste verdieping in de oude vleugel. Een tweede buitentrap leidt naar het platte dak van de polyvalente zaal. Dit levert een buitenruimte op die ruimtelijke spannender is dan een klassieke overzichtelijke open vlakke als speelplaats.

Ook de vloeiende circulatie doorheen het gebouw is een sterk element. Deze is helder en creëert interessante doorzichten: van de inkomgang naar de verdiepte hal, van de traphal op de verschillende buitenterrassen, van de refter naar het terras. Dit maakt de ruimte boeiend en biedt het gebouw een hoge belevingswaarde.

De school van de 21ste eeuw (3)

De Vlaamse overheid plant een belangrijke inhaaloperatie om de achterstand op het vlak van schoolgebouwen op korte termijn weg te werken. Deze beslissing biedt een unieke gelegenheid om de 'school van de 21ste eeuw' een nieuwe betekenis te geven. Afgezien van het streven naar een sterke architecturale identiteit, moet het meestal ondergebruikte schoolgebouw verruimd worden tot een toegankelijke en brede wijkvoorziening. Door de introductie van een meer polyvalent ruimtelijk concept moet het dienstbaar worden voor de lokale gemeenschap. Met enige verbeelding vallen soepele vormen van controle immers te combineren met een nieuwe pedagogische aanpak.

Koninklijk Atheneum Aalst kreeg kleurrijke 'Spring'-speelplaats

Niet elke renovatie moet even grootschalig zijn om een ingrijpende verandering in de beleving van de school teweeg te brengen. Zo stond de leerlingen van de Basisschool van het Koninklijk Atheneum in Aalst op 1 september een fijne verrassing te wachten: hun speelplaats werd helemaal herschilderd in kleuren die geïnspireerd zijn op de populaire muziekgroep 'Spring'. De speelplaats werd zo omgetoverd tot een stimulerende leeromgeving zonder sombere muren maar met een kleurrijke, opgewekte sfeer. Dit project kwam tot stand met de steun van de Belgische verfproducent BOSS paints.

Van troosteloze bakstenen muren tot kleurrijke speelplaats

"Veel scholen kampen met hetzelfde probleem" horen we van Heidi Ghysels, directeur van de school. "Gebouwen verouderen, ze vragen veel onderhoud en ze zien er door de tand des tijds vaak onaantrekkelijk uit. Bovendien werden in de afgelopen decennia meestal neutrale en zelfs doffe tinten gebruikt terwijl kleur net zo stimulerend kan zijn en één van de bouwstenen is om een aangename, opgewekte sfeer te creëren op school."

"Ook de speelplaats van onze Basisschool van het Koninklijk Atheneum in Aalst zag er ietwat somber uit en daar wilden we graag iets aan doen. Kinderen spenderen een hele dag op onze school. Daarom wilden we binnen onze budgettaire mogelijkheden iets doen om van de school een aangename plek te maken. We keken hierbij eerst naar onze speelplaats die het eigenlijke hart vormt van onze school. Tijdens de pauze moeten kinderen er zich helemaal kunnen uitleven. Dat we de speelplaats konden schilderen en nog wel in de 'Spring'-kleuren, daar zijn we erg blij om. Ook de reacties van onze schoolgangertjes was erg positief."

Maatschappelijke projecten

"Vanuit onze overtuiging dat bedrijven ook een maatschappelijke rol te vervullen hebben, besliste BOSS paints om via sponsoring bij te dragen aan een aantrekkelijker speelplaats voor de leerlingen", bevestigt Kris De Schryver van BOSS paints. "Onze kleuradviseur koos speciaal voor de kinderen kleuren die hen op het lijf geschreven zijn: frisse en levendige kleuren uit de Spring-collectie met inspirerende namen als 'lui in 't gras' (groen), 'toversteen' (roze), 'stiekem snoepen' (oranje) en 'vakantiehemel' (blauw).

1
2
3

- 1 De speelplaats werd omgetoverd tot een stimulerende leeromgeving met een kleurrijke, opgewekte sfeer
- 2 Tijdens de pauze kunnen kinderen er zich helemaal uitleven
- 3 De hele koer werd aangekleed met frisse en levendige kleuren uit de Spring-collectie

